

Sreten Petrović

MARKSISTIČKA KRITIKA ESTETIKE
Prosveta, Beograd, 1982.

Fenomen umjetnosti, osuđen na periferiju ozbiljnih filozofskih interesa, uvijek je tu kada s njim treba pokazati,

1804 Izlog knjiga

odnosno na njemu dokazati, provodivost određenih teza, širinu i elastičnost sistema. Nerijetko, a gotovo bi se moglo reći i u pravilu, umjetnošću se bave mislioci, koji kao mnogouvaženi znanstveni trgovci, dosljedno provodeći shematizam određene misli, prenose »dostiguća« jednog područja (jednog) mislioca, na ono područje koje nije mišljeno, a na koje se može odnositi. Tako se nakon Karla Marxa pojavljuje mnoštvo »domislica«, profesionalaca koji svoj posao obavljaju »do kraja« i »stručno«. U pravilu je opet riječ o autorima koji se, kao stručnjaci za estetsko, razotkrivaju u tezama, poglavljima i mislima koja mišljenju pokušavaju dati širinu, ontologijsko utemeljenje ili općenito, filozofijski dignitet.

Tako je i sa Sretenom Petrovićem. Njegove čemo teze uglavnom prihvatiti: kritiku teorije odraza i estetike robe, njegovo zalaganje za »aksiologiju kreativnog čina«, kritiku različitih oblika esteticizma, itd. Usput se mora dodati da su te teze doista samo probrana opća mjesta mišljenja o umjetnosti. Ono međutim što je zanimljivo, što je istina upitno, ali što uglavnom pripada autoru — to je put, način, izvod, odnosno metoda. Pa kako stoji s metodičkim utemeljenjem Petrovićeva kritika estetike recepcije i njegovo usmjeravanje ka kreativnom?

Suvremeni marksisti, smatra autor, fenomenu umjetnosti prilaze iz perspektive rasvjetljavanja principa same umjetnosti. Time se otvaraju vrata esteticizma, koji na različite načine umjetnosti pridaju neadekvatno mjesto u cjelini društvenih fenomena. Tu Petrović vidi potrebu (još) jedne cjelovite analize koja bi (za razliku od ostalih) umjetnost pokazala u »cjelini odnosa«.

Istraživanje se tako utemeljuje u problematiziranju ontološkog karaktera društvenog rada, gdje se utvrđuje da umjetnost nije ni izdvojena od ostalih oblika rada, a isto tako niti paradigma nekog budućeg, slobodnijeg »rada, proizvodnje, delatnosti ili igre«. (str. 85) Petrović između kategorija apstraktnog i konkretnog uvodi POSEBNO kao »bitnu kategoriju za utvrđivanje Marksove ontologije rada«. (str. 95). Autorova je intencija da izmiri kontemplaciju i akciju (teorijski i praktični stav) u »pravom ljudskom bivstvu«, koje izmiruje radnika i neradnika, teoretičara i praktičara. Potvrda stavova pronalazi se u Marksovim RANIM SPISIMA u kojima se — prema

autoru — pokazuje da kapitalizam radikalno razdvaja volju i akciju, inače nerazdvojno združene u pojmu »autentičnog rada«.

Utemeljujući svoju analizu u Marxovom shvaćanju rada, i to u svojevrstnoj interpretaciji tog shvaćanja, Sreten je Petrović osuđen da ponavlja obrise kretanja ranijih mišljenja. Zbog toga nije ni čudno zašto toliko ograđivanja, razgraničavanja i distanciranja od Marcusea, Adorna, Hauga, Lukacsa, Fochta, Prohida, M. Markovića, N. Miloševića, Sutlića, Goldmana, Gadamera, Lefevrea i mnogih drugih. Uz temeljnu zamjerku, da se mišljenje služi prostranim, prohodanim i pomalo već praznim putevima, dodajmo i neki sitne, specifične, »autorske«.

Tako autor između ostalog tvrdi da Hegel u ideji kraja umjetnosti konsekventno sprovođi »svodenje« čovjeka na »bezičnu stvar«.

U Hegelovom ukazivanju na »opterećenost« umjetničkog čulnim, zbog čega ona mora u sistemu zauzeti mjesto samospoznaje apsoluta na osjetilni način — autor vidi negiranje čulnog duhovnim, upoređujući to na antropološkom planu odnosom empirijskog i apsolutnog čovjeka.

Već prvi tekst govori o »oslobodenju rada«. Kritika nedomišljenosti ove formulacije je poznata: Marx se bori za tekovine izborne buržoaskim revolucijama.

Stav autora da Marx traži »apsolutnu slobodu za apsolutno sve« nije samo nesretno formuliran. Mogli bismo se s pravom pitati otkud kritičaru Hegelovog apsoluta (Petroviću) toliko apsolutističkih atributa i to tamo gdje, po tradiciji njemačkog idealizma, od kojeg je i gospodin Marx »ponešto« ponio, nikako ne bi mogli doći.

To da Hegel hoće slobodu apsolutnog duha, a to Petrović doista kaže na 20. stranici, spada u neukusne improvizacije.

A što reći za autorovu, valjda duhovitu, tezu da su Hegelu bile potrebne tri estetike »da bi likvidirao umjetnost«. Ta teza, i pored toga što polaže pravo na jasnost i razumljivost, zapravo je nejasna. Jer, doista se ne zna, da li je umjetnost neuništiva poput kakve žilave i besmrtnice punice, ili je Hegel impotentni krvolok kojemu treba vremena,

prostora i papira, ili je pak riječ o Hegelu-manijaku-esteti-sadisti koji umjetnost »likvidira« polagano, temeljito i sa užitkom.